

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АНАЛІЗУ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ, РИНКУ ПРАЦІ, ГАЛУЗЕВОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО КОНТЕКСТУ

I. Огляд тенденцій розвитку спеціальності. Підготовка майбутніх вчителів у закладах вищої освіти регламентована відповідними освітніми програмами та навчальними планами. Основу формування освітніх програм та навчальних планів становлять програмні результати та компетентності, визначені стандартами вищої освіти, що, починаючи з 2018 року, вводяться в дію наказами МОН України. На даний час Стандарт вищої освіти з підготовки фахівців зі спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» відсутній, тому розробка освітніх програм закладами вищої освіти здійснюється на основі затверджених ними тимчасових стандартів. Формування та оновлення змісту Тимчасового стандарту закладом вищої освіти відбувається відповідно до Наказу МОН України «Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти» від 01 червня 2017 року № 600 (у редакції від 30 квітня 2020 року № 584) та Професійним стандартом за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», затвердженим наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 2736-20 від 23.12.2020 р.

При цьому необхідно враховувати, що Кабінетом міністрів України розпорядженням від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року» була започаткована реформа загальної середньої освіти, яка поступово впроваджується, починаючи з 2018-2019 навчального року. У 2021-2022 навчальному році реформа вже торкнеться підготовки учнів основної школи. Таким чином, освітня програма та навчальний план, за якими здійснюється підготовка майбутнього вчителя закладу загальної середньої освіти, мають бути приведені у відповідність до основних положень так званої «Концепції нової української школи», затвердженої рішенням колегії МОН України № 10 від 27.10.2016 р. «Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи». А отже, у змісті освітньої програми підготовки майбутнього вчителя фізики мають бути відображені «10 ключових компетентностей Нової української школи», оскільки для формування в учнів певних компетентностей, вчитель, насамперед, сам має їх опанувати.

Впровадження дванадцятирічної повної загальної середньої освіти в межах концепції «Нової української школи» та відповідне оновлення Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898, свідчить про стійкий курс на подальшу інтеграцію системи освіти України до європейського наукового та освітнього простору. Незмінною залишається тенденція до формування змісту освіти на засадах компетентнісного підходу, відповідно до якого, результатом навчальної діяльності учнів повинні стати не просто окремі знання, уміння й навички, а такий рівень їх сформованості, інтеграції та інтеріоризації, який створює передумови для активної самостійної продуктивної діяльності. Водночас, однією з суттєвих новацій Державного стандарту у частині компетентнісного потенціалу природничої освітньої галузі є вимога: «уміння школярів виявляти дослідницькі проблеми, досліджувати природу самостійно чи в групі, установлювати причиново-наслідкові зв'язки, презентувати результати досліджень» (Стандарт, Додаток 9) вже на рівні базової школи. Необхідність формування в учнів ключових, загальних і предметних компетентностей, наскрізних вмінь, реалізації в освітньому процесі обов'язкових результатів навчання учнів, створення умов для набуття ними певного діяльнісного досвіду й здатності до здійснення дослідницької діяльності як підґрунтя подальшої самоосвіти, передбаченого Державним стандартом базової середньої освіти, вимагає й оновлення підходів до підготовки вчителя фізики.

Крім того, затверджено Професійний стандарт вчителя, який встановлює єдині вимоги до загальних та фахових компетентностей вчителів закладів загальної середньої освіти. До загальних компетентностей увійшли громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька, а до професійних – зокрема інформаційно-цифрова, проєктувальна, інноваційна, а також здатність до навчання впродовж життя. Важливо, що крім обов'язку вчителя дбати про здоров'я учнів, у стандарті передбачено здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я під час професійної діяльності. При цьому до емоційно-етичної компетентності вчителя включено здатність конструктивно та безпечно

взаємодія з учасниками освітнього процесу, зокрема – уміння застосовувати методики усвідомленого та емпатичного слухання, ненасильницької та безконфліктної комунікації, запобігати конфліктам в освітньому процесі. Також вагоме місце в новому документі належить сучасним технологічним умінням, цифровій та медіаграмотності.

З огляду на вищезазначене, підготовка сучасного вчителя фізики має забезпечувати формування конкурентоспроможного вчителя фізики, який вміє самонавчатися і має фундаментальну підготовку в галузі фізики, педагогіки, психології, теорії та методики навчання, яка дає можливість виконувати всі трудові функції та нарощувати необхідні знання і вміння, пов'язані з організацією та провадженням освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти. Окрім високого рівня професійної підготовки в галузі освіти, випускник повинен мати розвинуте критичне мислення, комунікативні та організаторські якості, навички саморефлексії та здоров'язбереження, високий рівень правової культури, мати здатність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу та здатність працювати у багатофункціональному швидкозмінному інформаційно-технологічному середовищі, вільно володіти державною мовою та спілкуватися іноземною мовою за професійною тематикою, тобто бути високоінтелектуальним фахівцем у галузі освіти.

II. Галузевий та регіональний контекст. Входження України в загальноєвропейський освітній простір потребує пошуку та впровадження у навчальний процес сучасних досягнень фізичної науки та інформаційних технологій. У Сумській області, як і в Україні в цілому, є низка наукоємних виробництв, які потребують висококваліфікованих кадрів у галузі точних наук: АТ "СМНВО - ІНЖИНІРИНГ", концерн "НІКМАС", Конотопський авіаремонтний завод «Авіакон», Конотопський завод «Мотордеталь», КП «Шосткинський казенний завод „Імпульс“», Шосткинський казенний завод «Зірка», Охтирський завод сільськогосподарського машинобудування та інші. При цьому рамки кваліфікацій працівників підприємств виробничо-технічного спрямування неодмінно містять професійні компетенції, яких неможливо досягти без ґрунтовних знань з фізики за програмою загальноосвітньої школи.

Окрім того, науковий напрям в області представлений Інститутом прикладної фізики НАН України. Обов'язковою умовою успішної підготовки майбутнього науковця є високий рівень його навчальних досягнень з фізики.

Таким чином, якісна підготовка майбутніх фахівців чи професіоналів починається з учителя фізики. Саме вчитель фізики закладає основи наукового світогляду випускників, формує їх предметні компетентності та мотивує учнів як до вивчення навчальної дисципліни, так і до можливого отримання подальшої освіти за фізико-математичними, інженерними, технічними чи відповідними педагогічними спеціальностями.

III. Ринок праці. Незважаючи на підготовку вчителів фізики кількома закладами вищої освіти області, потребу в них засвідчують численні вакансії, щодо яких заклади загальної середньої освіти звертаються до Департаменту доуніверситетської освіти та профорієнтаційної роботи СумДУ. Окрім закладів загальної середньої освіти, кількість яких в області 470 (<https://registry.edbo.gov.ua/zagalna-serednya-osvita/59/>), викладачі фізики потрібні й закладам професійної (професійно-технічної) освіти, яких в області налічується 56 (<https://registry.edbo.gov.ua/prof/59/>) та закладам фахової передвищої освіти, число яких в області 21 (<https://registry.edbo.gov.ua/fahova-peredvisha-osvita/59/>). Для цього необхідні фахівці, які б володіли знаннями з фізики в обсязі, більшому, ніж це необхідно для середньої школи, а також могли проводити навчання з фізико-технічних дисциплін.

Загальновизнано, що основоположна роль у всебічній та якісній підготовці педагогів належить матеріальній базі навчального закладу та якісному складу науково-педагогічних працівників, які забезпечують навчальний процес. Сумський державний університет упевнено входить до групи лідерів українського науково-освітнього простору, визнаний численими міжнародними рейтингами, зокрема, QS, Times, Шанхайським як заклад вищої освіти з підвищеною науковою складовою. Викладачі кафедри електроніки, загальної та прикладної фізики є активними і визначними вченими, які публікують праці у вітчизняній та зарубіжній науковій пресі, мають відповідну академічну кваліфікацію і значний досвід у галузі наукових досліджень та педагогічної діяльності.

Саме випускники ОПП «Середня освіта (Фізика)» спеціальності 014 «Середня освіта (Фізика)» покликані виконувати завдання з формування у здобувачів загальної середньої освіти предметних компетентностей з фізики, що підтверджує необхідність продовження Сумським державним університетом освітньої діяльності за вказаною спеціальністю.

Керівник робочої проектної групи
(гарант освітньої програми)

08.06.2021 р.

О.О. Пасько